

Nr 207.

Av herr **Sjödahl**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1941/42 till folk- och småskoleseminarier m. m.

I proposition nr 177 till innevarande riksdag har Kungl. Maj:t föreslagit, att elever skola intagas i klass I vid folkskeleseminariet i Luleå höstterminen 1941. Som motiv härför åberopas bland annat, att lärare hellre gå arbetslösa i södra och mellersta Sverige än mottaga vikariat i de nordligaste delarna av landet, att folkskollärarkåren därför i dessa trakter till största delen bör rekryteras bland bygdens eget folk samt att seminariet i Luleå huvudsakligen skulle ha utbildat elever från Norrland till tjänstgöring i Norrbottens län.

Beträffande de anförda motiven vill jag framhålla följande.

Även om det förhåller sig så, att vid normal intagning av elever i samtliga folkskoleseminarier Luleå seminarium till övervägande del rekryteras från övre Norrland, så är det därför långt ifrån säkert, att rekryteringen skulle få samma geografiska karaktär, om Luleå blir det enda folkskoleseminarium i riket, där intagning får ske. Erfarenheterna från andra håll göra det tvärtom mycket sannolikt, att ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag i förevarande avseende skulle få till följd, att högt meriterade sökande från hela riket skulle anmäla sig i sådan utsträckning, att endast ett obetydligt antal av de sökande från Norrbotten kunde komma i fråga till intagning. För att belysa denna förmodan vill jag erinra om motsvarande förhållanden år 1940. Sagda år skedde nyintagning endast vid två folkskoleseminarier i riket, nämligen Stockholm och Göteborg. Som man lätt kan övertyga sig om i dessa seminariers kataloger, voro de som vunno inträde praktiskt taget från alla delar av landet. En jämförelse från Göteborgsseminariet mellan hemorterna för eleverna i nuvarande klass I och någon annan under normal intagning rekryterad klass, t. ex. klass III, ställer detta förhållande i bjärt belysning. Under det att av de 24 eleverna i klass III 12 äro från Göteborg och 9 från angränsande län, komma av eleverna i klass I endast 4 från Göteborg och 4 från angränsande län, medan de 16 övriga äro från vitt skilda delar av riket. Möjligen skulle man kunna förmoda, att det avlägsna läget skulle avskräcka aspiranter från södra Sverige att söka till seminarierna i Umeå och Luleå, men faktiskt har den föreställningen, att konkurrensen här bör vara mindre, lockat sökande även från våra sydligaste län.

Av det sagda torde framgå, att man näppeligen i nuvarande läge, särskilt som intagningen förra året var så starkt begränsad och under den närmaste tiden kan väntas likaledes bli mycket ringa, kan räkna med att en nyintagen

klass i Luleå, om intagning sker endast därstädes, kan komma att få en sådan sammansättning, att något avsevärt antal kommer att stanna i övre Norrland, emedan de där ha sin hembygd.

Om detta resonemang är riktigt, synas de i propositionen anförda skälen för att verkställa intagning enbart i Luleå knappast bärande.

Då riksdagen år 1940 på Kungl. Maj:ts förslag beslöt, att intagning skulle ske endast vid folkskoleseminarierna i Stockholm och Göteborg, var främsta skälet härtill, att dessa seminarier äro provårsläroverk och att det ansågs som ett viktigt statsintresse, att dessa läroanstalters hela provårskapacitet kunde utnyttjas. Sedan dess torde intet ha inträffat, som förminskar vikten av denna synpunkt. Alltjämt står en lång kö av högt meriterade unga (och medelålders) lärare och vänta på sin tur att få genomgå provår. Varje möjlighet att bibehålla eller utöka provårsplatsernas antal synes då böra utnyttjas, därest intet annat legitimt intresse härigenom trädes för nära. Det är att märka, att provårsseminariernas möjlighet att mottaga lärarkandidater, om intagning av nya elever icke kan ske i år, högst avsevärt minskas inte endast för det närmaste läsåret utan för fyra år framåt. Därest intagning av elever vid provårsseminarierna inte heller skulle komma att ske år 1942, skärpes detta förhållande ytterligare. Då det icke veterligen från något håll har bestritts, att det är värdefullt för de läroanstalter, där de provårsutbildade lärarna få sin verksamhet och vilka numera äro av ganska skiftande art, att dessa lärares praktiska utbildning icke är alltför likriktad, synes man icke utan mycket starkt tvingande skäl och utan en noggrann utredning böra vidtaga åtgärder, som äventyra folkskoleseminariernas insats på ifrågasvarande område.

Departementschefen framhåller i propositionen, att det icke är riktigt att skärskåda frågan om intagning enbart ur synpunkten av vilken intagning som kan vara tillräddlig för att efter en viss tidsperiod erhålla en lämplig jämvikt mellan tillgång och efterfrågan på lärare inom folkskoleväsendet, och hänvisar med instämmande till vad som i frågan anförts av domkapitlet i Växjö. Detta domkapitel betonar, att den enda rationella åtgärden i nuvarande läge vore intagning av halva årsklasser i vissa seminarier, och andra domkapitel ha givit uttryck åt samma mening.

Då nu departementschefen i princip anslutit sig till denna uppfattning och på anförda skäl, ehuru synbarligen med tvekan huruvida så stränga restriktioner på detta område vore befogade, föreslagit intagning av allenast en klass (24 elever), synes mig med hänsyn till det anförda den intagning, som riksdagen kan komma att besluta, böra fördelas på seminarierna på ett sådant sätt och förknippas med sådana villkor, att *dels* det avsedda ändamålet att säkra lärartillgången i landets nordligaste bygder bättre tryggas, än som kan ske med Kungl. Maj:ts förslag, *dels* och framför allt provårsorganisationens kapacitet icke minskas. Sistnämnda syfte synes i nuvarande läge

endast kunna nås genom intagning av ett antal elever vid båda provårsseminarierna, lämpligen 12 elever vid vardera seminariet.

Även andra skäl än omsorgen om provårsorganisationens kapacitet tala för att en viss intagning bör ske vid provårsseminarierna. Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle under nästa läsår vid dessa komma att finnas klasserna IV—II men ingen första klass. Om då i den lägsta klassen på grund av långvarig sjukdom eller inkallelse till värnplikstjänstgöring någon elev, såsom då och då händer, skulle bli nödsakad att gå om klassen, skulle han antingen nödgas flytta till Luleå eller helt avbryta sin utbildning.

I själva verket kan och bör frågan om intagning av elever i folkskoleseminarierna numera ses ur andra och vidare synpunkter, än som hittills kunnat ske. Enligt de den 21 juni 1940 utfärdade bestämmelserna angående studentexamen för folkskollärare (kungl. kungörelsen 1940:559) är det numera ganska enkelt att komplettera folkskolläraryxamen till studentexamen. Seminarieutbildningen är alltså icke längre enbart en speciell yrkesutbildning i samma grad som förr. Folkskoleseminarierna kunna rent av sägas från och med innevarande läsår även fylla funktionen som ett slags gymnasier, vilka med sin avgiftsfria undervisning öppna en god väg till studentexamen för mindre bemedlade, ett förhållande som hittills rönt alltför liten uppmärksamhet.

Beträffande kostnaderna för staten med mitt förslag torde intagning av en halvklass i Stockholm och en halvklass i Göteborg ställa sig föga dyrare än intagning av en klass i Luleå, särskilt om denna skall omfatta både män och kvinnor. Därest intagningen skulle inskränkas till provårsseminarierna, torde någon anslagsökning alltså icke behöva komma ifråga.

Var intagningen nu än må komma att ske, torde den av flera skäl böra omfatta såväl män som kvinnor. Det torde även under alla förhållanden böra övervägas, om icke de i år intagna böra få förbinda sig att under den närmaste tiden efter examen, förslagsvis under tre år, företrädesvis söka anställning i övre Norrland (Norrbottnens län). Enligt vad jag inhämtat, tjänstgöra redan nu ett icke obetydligt antal av de från Stockholm och Göteborg under de sista tre åren utexaminerade i de två nordligaste länen, och av dessa äro en del från seminarieorterna, en del från olika trakter av landet.

På grund av vad sålunda anförts hemställes,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 177 måtte uttala sig för att intagning av nya elever i klass I höstterminen 1941 må äga rum med högst 12 elever vid folkskoleseminariet i Göteborg och högst 12 elever vid folkskoleseminariet i Stockholm.

Stockholm den 17 april 1941.

Edgar Sjödahl.